

אור חדש

ירחון להפצת תורת הרב קוק ❖ גיליון מס' 4 ❖ מנחם-אב תשס"ט

באמונה ובסבלנות / הרב יצחק דדון

רבינו הנצי"ב זצ"ל, בהקדמתו לפירושו 'העמק דבר' על ספר בראשית, מתאר את חטאי אנשי בית שני שהיו בני תורה וצדיקים, ובכל זאת נכשלו בחטא של שנאת חיים. חטא זה גרם לתוצאות מוות לעם ישראל וארצו, ונסתבבה גלות מרה, אשר לא נודע קצבה, ובכך הייתה קשה מהראשונה שנקצבה לשבעים שנה. ונשאלת השאלה: מה גרם לבני תורה יראי ה' וצדיקים לדרת לפי באר שחת זה? מסביר רבינו הנצי"ב: לפי שלא היו ישרים!

הם היו צדיקים, למדנים, מפולפלים, יודעים את התורה כולה – אך היו עקומים! כאשר אין אדם יכול לסבול את דעתו של השני, ואינו יכול להבין שביהודים אחרים ישנם דברים טובים שאין בו; כאשר כל מי שאינו מכוון להשקפתו הריהו בעיניו "מין ואפיקורוס", כי אינו הולך לפי "דעת תורה" של רבותיו, כי לפי דעתו העקומה רק רבותיו הם נותנים לכלל ישראל את "דעת התורה" האמיתית, וזולתם הכל הבל מעשה תעותים המה (ח"ו) – זו ההשקפה שהחריבה את ביתנו, ואומר רבינו הנצי"ב. והיא שרפה את היכלנו והגליתנו לבין האומות.

הסבלנות, אין פירושה ביטול דעתי מפני האחר, אלא לראות את החיוב שבו, ולמצוא צדדי לימוד חרשים בעניין, ויכולת לשמוע את האחר. ובאם דבריו מעוגנים בדברי חכמים, וגדולי תורה אדירי שם הולכים גם בשיטה זו, ק"ו שיש לכבדה להוקירה ולחבבה, ולמצוא זכות על דבריה, אף אם אין אני מסכים לה למעשה.

תכונה ומידה זו של "ישרות", יכול אדם לקנותה רק אם אור ה' שוכן בו בקביעות, כשרבק הוא כבוראו ובמידותיו תדיר: "מה הוא חנון אף אתה חנון, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'" [שבת קלג:]. ומתוך השקפה ישרה זו באה שמחה גדולה, שמחת נוחמים גדולה שנמצאת כבר בתוך החורבן והצער, כשמחת רבי עקיבא הרואה שועל היוצא מבית קודש הקדשים [מכות כד:]. רבי עקיבא, שתלמידיו נכשלו בחוסר כבוד הדדי ולפיכך לקו ומתו בין פסח לעצרת 24,000 מהם [יבמות סב:]. הוא זה שדרש "את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח" [פסחים כב:], משום שידע להוקיר את סגולת תלמידי החכמים, והודיעה ברבים על מנת להגדיל כבוד תורה. על כן היה הוא משחק כשחבריו בכו [מכות שם], כי הגיע למידת הישרות הרואה בכל דבר את תכליתו הסופית, וכיוון שכן – אין מקום לחרדה מפני עיכובים וקשיים בדרך לגאולה השלימה. "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה".

בדרכו של רבינו הנצי"ב, הלך גם תלמידו המובהק – מרן רואה האורות, רבן של ישראל, מרנא ורבנא מדברנא דאומתיה הגאון הקדוש רבינו אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל. אחד היה אברהם, ההולך וקורא בשם ה' א-ל-עולם להבין את מהלכי גאולת ישראל בדורנו, ולא להתירא ממשברים וקשיים שנכוננו לנו, מאנשים וממפלגות שונות, כי הכול הולך ומתקדם לטובת בניין ישראל וקומתו השלימה בעזה"י. על כן היה הוא שוחק בעוד אחרים בוכים וצועקים אליו: מפני מה אתה משחק? הרא"ה הגדול אשר צפה את כל המהלכים והקשיים שבדורנו, קרא לכל התנועות והמפלגות השונות, להתאחד לתכלית אחת: להרים קרן ישראל בארצו, הן מבחינה גשמית, והן מבחינה רוחנית. ומתוך תחושת אחריות זו, שהשתדל מרן הרב לנטוע בתוכנו, יבוא המהפך הרוחני האדיר לו אנו צפויים בקרוב, כאשר גל תשובה אדיר ישטוף את מחננו ויטהר את כל הסיגים והחלאים הרעים אשר דבקו בכל המחנות.

מרן הרב זצ"ל היה מזכיר את דברי הגמרא [סנהדרין יז:]: "אין בן דוד בא עד שיתיאשו ישראל מן הגאולה", ומסבירם בדרכו: שהגאולה הבאה בדרך הטבע בדורנו [כדברי רבינו הגר"א והאור החיים הקדוש זיע"א] לא תתקבל בחפץ לב אצל הרבה אנשים, ויאמרו בפה מלא: לא בגאולה כזו חפצנו. והוא שאמרו "אין בן דוד בא עד שיתיאשו מן הגאולה" רוצה לומר, יתיאשו מדרך של גאולה כזו שהיא מסובכת ומלאת קשיים ועיכובים, ויבקשו גאולה בדרך אחרת.

לכן שלח לנו השי"ת בדורנו את נשמת בעל האורות, המאירה עיני ישראל בדור עקבתא דמשיחא ומובילה אותו בבטחה לתקופת האתחלתא דגאולה שבדורנו. רק מי שדבק בתורתו של מרן הרב זצ"ל ומאיר את נשמתו בדבריו הקדושים, רק אז יהיה חמוש במידת הישרות, וכל קצף ובהלה יעברו ממנו. או אז ימצא נוחמים ויטעם טעם משחוקו של רבי עקיבא, אותו שחוק הנצרך כל כך בדורנו – דור אתחלתא דגאולה, "ראו ישרים וישמחו וכל עוולה קצפה פיה".

מעשה רב

סעודה שלישית אצל מרן הרב קוק, הייתה אירוע מרשים ומיוחד במינו. מדי שבת היו נאספים גדולי וצדיקי ירושלים, מכל הזרמים והעדות, אל ביתו של מרן הרב, ושומעים מפיו דברי אלוקים חיים. היה ניתן למצוא שם את זקני חסידי גור, לצד פרושים ישישים; חסידי ברסלב, עם ראשי ישיבות ומקובלים נשגבים. כולם התאספו יחד בשעת רעוא דרעוון, ביודעם כי שיחתו של הרב בסעודה שלישית – אין דומה לה!

בין המשתתפים הקבועים בסעודה זו בבית הרב, היה גם הצדיק ר' משה יאיר וינשטוק זצוק"ל, שהיה מדמויות ההוד בירושלים של מעלה. למרות קנאותו והשתייכותו הרשמית לחוגו של הרב יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, היה מקפיד ר' משה יאיר לבוא מידי שבת בשבתו לסעודה שלישית אצל מרן הרב קוק. כך נהג במשך תקופה ארוכה, והיה הדבר לפלא בעיני מכיריו, כי ידעו כולם שהוא לא בשיטתו של מרן הרב קוק. נוספה לפליאה עובדת היותו חתנו של ר' דוד מלעלוב, שהיה ידוע אף הוא כקנאי.

כשהיו שואלים אותו על כך, למה הוא הולך לרב קוק, היה ר' משה יאיר שותק ולא מגיב.

אמנם, אחרי כמה נסיונות והפצרות, בא אליו פעם אחת אחד מבניו (שהיה אז בגיל בר מצוה) ושאלו על כך.

כשמע הרב וינשטוק את שאלת בנו, החליט כי הגיע הזמן לגלות את דעתו, ואמר בהערצה גלויה: "בשביל לשמוע את הרב קוק – כדאי ללכת אליו מרחק של פרסאות רבות!".

והמשיך ותיאר באוזני בנו את המעמד המופלא בסעודה שלישית אצל הרב קוק, והוסיף כי "הרב היה לבוש בבגדי לבן, וכשאמר את 'תורה', היו פניו כפני מלאך אלוקים צבאות".

[מפי קרוב משפחתו].

את העלון אפשר למצוא גם באתר "ישיבה":
www.yeshiva.org.il

המעוררים

לדמותו של הגר"א

תופעת הצנזורה לא התחילה כלפי הרב קוק, אלא כבר כלפי הגר"א ותלמידיו ❖ מי באמת היה הגר"א, ומיהם הראויים להיחשב כתלמידיו ❖ אילו ספרים נהפכו לנדירים ביותר, למרות שזכו להסכמות גדולות ישראל ❖ ואין זה ע"איש הגר"א לא מוזכר כלל בסדרת הספרים על הגר"א?

הקדמה

בפעמים הקודמות הבאנו בפניה זו מאמרים מסויימים בספרות התורנית וההיסטורית שעברו 'צנזורה', והושטמו מהם עניינים חשובים. הפעם נעסוק בצנזורה מסוג אחר: ספרים שלא צונזרו כלל, אך דווקא בגלל כך הם "קיבלו את עונשם", בהעלמתם ממדף הספרים בקרב מגורים מסויימים. כך למשל בנושא של תורת הגר"א ותלמידיו. בספרים מסויימים שנכתבו בתחום זה, הושטמה במכוון דמותו של הרב קוק ודומיו, ואילו הספרים הטובים שלא עברו את עריכת הצנזורה – הועלמו ממדף הספרים. ע"מ לתקן עיוות זה, עלינו להשיב ספרים אלו למקומם הראוי, קרי: למודעות הציבורית, ולהרבות את העיסוק והלימוד בהם.

שורשי תורת הרב קוק

ראשית כל עלינו לדעת, כי שיטתו הרוחנית של הרב קוק, מבחינת תוכנה ועניין התהליכים של משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, מבוססת על שיטת הגר"א. השקפתו של הרב קוק, המדברת על תוכני תקופת משיח בן יוסף, שהם קיבוץ גלויות, בניין הארץ וישובה, פריחת החקלאות, מלחמות באויבי ישראל וגילוי סתרי תורה, שואבת כל כולה מכתבי הגר"א ותלמידיו. גם לרעיון הריחוק מן הקדושה בראשית זמנו של משיח בן יוסף, שהרב קוק כינה אותו 'חבלי משיח' ובמקום אחר 'חוצפת המשיחיות', יש מקור בדברי הגר"א. מכתביו של הגר"א שאב הרב קוק את ראייתו העמוקה ואמונתו האיתנה שמה שהולך ומתגשם לנגד עינינו אינו מעשה שרירותי של יחידים או מפעל אנושי רגיל, כי אם תוכנית אלוהית להגשמת הבטחתו לעמו. בעלוני 'שבת הראי"ה' (גיליונות 43 – 58) מופיעים בירושים נרחבים בייחס להשפעת תורת הגר"א על דמותו ותורתו של מן הרב קוק, והחפץ לקרוא עוד חומר בנושא זה – מוזמן לעיין שם.

העלמות 'תורת הגאולה' של הגר"א

ואמנם, עצם קביעה זו, שתורת הרב קוק מבוססת על תורת הגר"א, הועלמה בזרז ע"י הקנאים, אומני התעמולה. לא קשה היה להעלים זאת, באשר גם תורת המחשבת של הגר"א עצמה – כמעט ולא נלמדה בציבור הרחב, ואף הושכחה במכוון. משמעות הדבר היא, כי פעמים רבות, אותם אלו המצנזורים את תורת הרב קוק, לאמיתו של דבר הם חולקים גם על תורת הגר"א! הן בנושאי גאולה, והן בנושאים נוספים.

ולא רק את השקפתו של הגר"א בנושאי הגאולה השמיטו הקנאים, אלא גם את ההיסטוריה הארוכה של עליית תלמידי הגר"א בהשראת תורת הגאולה של רבם.

רשימת הספרים הטובים

כדי לתקן מצב זה, נציג בשורות שלהלן רשימת ספרים מומלצים, בהם מבוארת תורת הגאולה של הגר"א, וכן וסיפור עליית תלמידי הגר"א לארץ, ובניינה על ידם. ספרים אלה הם ה"א"ב' של תורת הגאולה, וחובה על כל יהודי המתעניין בתורה זו לעיין כראוי בספרים אלו. על כל אחד מהספרים הבאים ברשימה, נסביר מעט על תוכנו, וגם נראה כי בחלק מהספרים, מופיעה התרעה מוקדמת מאת המחבר על סכנת הצנזורה. כך שאין כל פלא אם לא תמצאו את הספרים האלו במדף הספרים בבית המדרש הקרוב לבייתכם (אמנם, בחסדי שמים, חלק מספרים אלו מופיע בתוכנת 'אוצר החכמה').

א. 'קול התור' – ר' הלל ריבלין משקלוב זצ"ל.

הספר הראשון בנושא זה הוא 'קול התור'. בספר זה מבוארת ומפורטת לראשונה שיטת הגר"א וגילוייו על תקופת אתחלתא דגאולה, מאורעותיה ומצוותיה. מחבר הספר, ר' הלל משקלוב, נולד בשנת תקי"ח לאביו ר' בנימין משקלוב, בן דודו של הגר"א. כאביו, וזה גם ר' הלל להימנות בין תלמידי הגר"א. בשנת תקמ"ג, כאשר ראה הגר"א שאין דעת קונו מסכמת שיכנס הוא לארץ ישראל, החליט למסור שליחות שמים של הפעילות למען קיבוץ הגלויות וישוב א"י, לידי תלמידיו. אחד מתלמידים אלו היה ר' הלל משקלוב, שזכה לקבל מהגר"א את כל סתרי אתחלתא דגאולה, ופרטי המעשים שעל ישראל לעשות ע"מ לקרב הגאולה. תורה זו מקובצת בספרו 'קול התור'.

לספר מצורף מכתבו של הגאון ר' חיים שרגא פייבל פראנק זצ"ל רב שכונת 'מין משה' בירושלים. וכך הוא כותב בין היתר:

"לנו, צאצאי וניני המשפחה נמסר לנו איש מפי איש כי זקנינו הגאון המקובל ר' הלל זי"ע זכה לעמוד ימים רבים לפני רבו הגר"א וצוק"ל וקיבל ממנו סודות נעלמים בדבר ישובה של ארץ ישראל, וציווה עליו לעורר האהבה הישנה אל ציון וירושלים, להחזירה לקדמותה ולכוננה כימי קדם, ועיקרי הדברים ששמע מפי הגר"א זצ"ל העלה ר' הלל על ספר 'קול התור'."

במהלך הספר מתייחס המחבר למשמעות הרוחנית של תופעת "עקירת האמת" לסוגיה השונים, וכך הוא כותב: "חובה עלינו לדעת מראש, בעבודתנו הקדושה למען קיבוץ גלויות ובנין ירושלים, כי במידה שהעבודה הזאת תגדל – יגבר ה'סטרא אחרא' להפריע ולהכשיל בנשקו העיקרי שהוא עקירת האמת ובמניעת קידוש ה', ועל זה נאמר: "אשר חרפו עקבות משיחך". [...] ובעקבות משיחא גובר הס"א ביותר להכות גם תופשי תורה בסנוורים [קול התורה: פרק ה].

בהקדמת הספר, כותבים המוציאים לאור:

"יודעים אנו מראש שיהיו בני אדם אשר בראותם בספר זה דברים מחדשים, דברים שלא הורגלו לשמוע מעולם, ימהרו להטיל בו דופי, באמרו: מוזיף הוא, לא מפי הגר"א יצאו הדברים. לכן חובה עלינו להודיע בזה שאנשים אלה לא מתוך ידיעה והבחנה ידברו, אלא מתוך שנרמה להם שאי אפשר להתאים דמות הגר"א המצטיינת ע"פ דברי הספר הזה, עם הדמות המצויינת בדמיונם."

ובאמת, אותם 'עוקרי האמת', אליהם התייחס כבר מחבר הספר ר' הלל ריבלין, ניסו בדרכים מפקקות ומוזרות לבטל את אמינותו של הספר בכלל, ואת אמירתו הנחרצת בדבר 'אתחלתא דגאולה' בפרט. לא נפרט כאן את טענותיהם הקלושות והמגמתיות, רק נזכיר כאן שני מקורות שדחו מכל וכל את ספקותם:

- א. בספר 'עולם נסתר בממדי הזמן' לד"ר רפאל שוחט הי"ו (להלן נספר על ספר זה).
- ב. בקונטרס 'זהאמת נעדרת', שכתב ת"ח חרדי. (מופיע באינטרנט בקישור הבא:

www.bhol.co.il/forum/topic.asp?whichpage=2&topic_id=2489054&forum_id=19616). למעשה, קונטרס זה הינו תגובה לספר 'התקופה בסערת אליהו' של

העלון יוצא לאור בסייע

'דבני שיר' – הדזק שלך
לספרי קודש ומוסיקה
יהודית

סניף ראשי: תחנה מרכזית ירושלים.
פלאפון: 0524797380.

תרבות יהודית מקורית

המעוררים

הרב אליהו וינטרוב, שאף הוא אחד מהמטילים ספק בתורת הגאולה של הגר"א, או כפי שהגדיר אותו הרב זילברמן זצ"ל: "הגבאי של ההתנגדות לענין תורת הגאולה של הגר"א". יש לציין, כי הרב זילברמן היה מתריע רבות על העלמת תורת הגאולה של הגר"א מעיני הציבור.

ב. 'ברית אבות בסערת אליהו' – ר' ישעיה ריבלין זצ"ל.

אחת הדמויות המופלאות שהשפיעה על מן הרב קוק הייתה דמותו של הגאון הצדיק ר' ישעיה (יוסף יהושע) ריבלין זצ"ל. ר' ישעיה נולד בשנת תקצ"ז לאביו ר' אברהם בנימין ריבלין. הוא הושפע רבות מסבו 'הדורש ציון' רבי משה מגיד זצ"ל, ראב"ד ירושלים, אשר החדיר בו את חזון אבותיו לחזק את הישוב בארץ ישראל, כחלק מתהליך הגאולה. מגיל צעיר היה נתון ר' ישעיה לרעיון ישוב הארץ וההחבת הבניין מתוך מסירות נפש, כפי שהגהו אבותיו תלמידי הגר"א בהתנחלותם ברחבי הארץ. כבר בהיותו בן ט"ו שנים יצא לו שם גדול בתור סופר תורני מצויין, בעקבות מאמרו הנלהב על ישוב הארץ והפרחת השממה. מאמריו פורסמו בעיתונים שונים ('הצפירה', 'המגיד' ועוד) ושמעם יצא ברחבי העולם. כך סיפר לימים מרן הרב קוק, בהספד שנשא על ר' ישעיה:

"עוד מימי צעירותי בהיותי עדיין בגולה ובקראי בעתונות על ידיעות מארץ ישראל תפשו מקום רב בליבי מאמריו המצויינים של ר' יוסף ריבלין שכתב ב'המגיד', 'המליץ' ו'הצפירה' ועוד, מאמרים נלהבים מלאי רגשי קודש בעד בנין ירושלים וישוב ארץ ישראל, מלאי הגנה נמרצת על כבוד ירושלים מוסדותיה ומנהיגיה, נגד כל דברי דילטוריא של הימים ההם. פעמים רבות אף נתרגשתי מבריו החוצבים להבות קודש ובסגנון תורני עשיר ומהדרר מאוד" (שבת הרא"ה: גיליון 161).

בשנת תר"ג, בהיותו כבן י"ז, החל לכתוב את פזמוניו המלאים התעוררות והתלהבות רבה לבנין ירושלים והרחבת הישוב, מתוך אמונה עמוקה וכבירה המלווה בגלויים נוראים ומופלאים, על דבר שליחות שמים גבוהה שהוטלה עליו: לבצע את משאת נפשם של אבותיו וחבריהם תלמידי הגר"א. חלק מפזמוניו נשארו לפליטה התפרסמו ברבות הימים בספר 'ברית אבות בסערת אליהו', ובתוכם מופיעים אלפי חרוזים מלאי רגשי קודש, גאונות ואומנות, על הגאולה, קיבוץ הגלויות ובנין הארץ. הספר יצא לאור ע"י ר' יוסף ריבלין הי"ד, נין המחבר, בהוצאת 'אורחות'.

בהקדמת הספר מביא העורך את דבריהם של גדולי הצדיקים והמקובלים שבשחם ובמעלתם הנשגבה של פזמוני ר' ישעיה. לשירים צורפו מקורות ופירושים, בטוב טעם ודעת.

וכך תאר מרן הרב קוק, עשרות שנים אחר כך, את קדושת פזמוניו אלו: "קראתי ולמדתי לעת עתה מעט משיריו, חיצונותם הוד והדר, גאונות ואומנות בלתי מצויה, ופנימיותם מעיין של רעיונות רומזים נפלאים, מיוסדים על אדני פז, מעיין ישועה היא בדרכי הגאולה, בנין ירושלים ושיבת ציון. כתבם ברוח קדושה כבירה והוציאם לפועל בסיכון גופו ונפשו, תורה רבה ועמוקה הם שיריו הקדושים של ר' יוסף, וללמדם אנו צריכים כראוי" (מובא בספר 'ברית אבות בסערת אליהו', עמ' 112).

ע"פ גדולי המקובלים שבירושלים פזמוניו של ר' ישעיה נכתבו ברוח הקודש, והינם אוצר גדול וקדוש של רעיונות הגר"א ותלמידיו בנושאי אתחלתא דגאולה, קבוץ גלויות, בנין ירושלים ומצוות ישוב ארץ. בפזמוניו צפונים רמזים רבים שבהם מרמז ר' ישעיה על עצמו שהוא משרש שמתלווה משיח בן יוסף, שע"פ הגר"א הוא 'משיחא דאתחלתא' ועל ידו קיבוץ גלויות. כמו כן חזר ומדגיש ר' ישעיה כי לפי הגר"א אנו נמצאים ב'אתחלתא דגאולה', והחובה עלינו לבנות את הארץ כחלק מה'קץ המגולה'. כך גם הוא יוצא בחריפות נגד המתעלמים משיבת ציון ובניינה. ומעניין לראות את הדברים שכותב במכתב לרוד אשתו, ר' חיים שווארץ:

"מן הבשורות הטובות אשר אליהן כל ישראל ישרון לשמוע מהרמת קרן ירושלים וצמיחת גאולתנו, וזאת נוכל לבשר כי יצא דבר מלכות לבנות מסילת ברזל מיפו לירושלם ומירושלם לדמשק וממצרים תסי... ורבים כעת המודרים העוברים בצד הדרכים לבור להם דרך יותר ישרה, והמלאכה קרובה להתחלתה. מי האיש אשר לא יכיר כי אצבע גאולה היא, בהתחיל 'עוד חזונו להציע ציץ, אשר נקוה כי עד מהרה יבוא דבר ה' מה נאוו על ההרים רגלי מבשר טוב משמיע ישועה... (מובא בספר 'השיבה לירושלים' עמ' 480). נושאים נוספים בהם עוסק ר' ישעיה בשיריו הם: המלחמה בעמלק – ביעור השממה, גאולה קמעה קמעה, מסירות נפש לכתחילה בישוב הארץ, והיחס לרבנים המתנגדים לישוב הארץ.

מרן הרב קוק קרא לעסוק בלימוד ההיסטוריה הזו של ישוב הארץ ע"י תלמידי הגר"א ובראשם ר' ישעיה ריבלין. וכך אמר:

"אלה הגיבורים המתישבים שהתחילו לבנות את ירושלים בתנאים קשים ומסוכנים. הרב יוסף ריבלין וחבריו העסקנים המסורים ראויים ששמן יזכר בקודש, בדרכיהם אנו צריכים ללכת בעבודת בנין ארצנו וכו'. [...] 'מצוה עלינו לספר', המצווה הזאת נאמרה על גאולתנו הראשונה, והתחלת הבנין של ישובנו זה הייתה אתחלתא דגאולה, ומצווה עלינו לספר בפלאות ד' ובשבח שלוחיו שמשרו נפשם מתחילת היסוד מתוך עוני וכל אלה הממשיכים את בנין הארץ במסירות נפש. [...] החובה על כל איש ישראל לזכור ולהזכיר ומצוה עלינו לספר על 'החלוצים הראשונים' אלה בהעצה קדושה ולשים לב זאת זכרון בספר גדול, ואני מאמין לאלה הכלל הנכבדים המתעסקים בזה" (מתוך: עלון 'שבת הרא"ה: גיליון 161).

ג. סדרת הספרים 'מוסד היסוד' 'חזון ציון' 'דורש לצינון'.

שלושת הספרים הללו הם בעצם אנציקלופדיה מקיפה, הכוללת את כל ההיסטוריה

של ישוב הארץ ע"י תלמידי הגר"א, ותורת הגאולה לפרטיה המעשיים, כאשר נושאים אלו מחולקים לשלושת הספרים:

'מוסד היסוד' – תמצית מתוך תולדות ועד הכללי כנסת ישראל ירושלים, ובו כלולים עיקרי התולדות של הישוב הישן בארץ ישראל.

'חזון ציון' – תולדות עליית תלמידי הגר"א ומפעליהם ביסוד הישוב בארץ ישראל. הספר כולל את פרשת פעולות הגר"א, צאצאיהם וחבריהם בעליה וביסוד הישוב האשכנזי בירושלים עד שנת תרכ"ד (ימי השלמת בנין חורבת ר' יהודה החסיד). הספר מביא את השתלשלות העניינים לפרטי פרטים, ומביא מקורות שונים ומגוונים – החל מעתוני התקופה, וכלה במאמרים שכתבו גדולי ישראל בנושא זה. לספר מצורף הקונטרס 'מוסדי ארץ' (ירושלים תשי"א): מאמרים על תולדות עליית תלמידי הגר"א 'מוסדי ארץ', מפעליהם ביסוד ישוב האשכנזים בירושלים – מאת וותיקי ירושלים וצאצאי תלמידי הגר"א. בין כתבי המאמרים: הרב ישעיה חשין זצ"ל, הגר"מ חרל"פ זצ"ל, הרב ישעיה לוריא זצ"ל, ועוד.

'דורש לצינון' – דרשות מייסדי הישוב בארץ, מבית מדרשו של הגר"א.

ד. 'מדרש שלמה' – הרב שלמה זלמן ריבלין זצ"ל.

בחלקו הראשון של הספר, מופיעים דרשות רבות, המיוסדים ברובם על דרשות אבי המחבר, ר' ישעיה ריבלין זצ"ל, ועל דרשות אבותיו תלמידי הגר"א. הנושאים העיקריים המדוברים בדרשות, קשורים למצוות ישוב ארץ ישראל, בנין ירושלים וקבוץ גלויות, ע"פ תורת המשיחיות דאתחלתא, בשיטת הגר"א ותלמידיו מייסדי הישוב. הספר זכה להסכמות הגאון ר' אליהו ראם זצ"ל ראב"ד ירושלים, הגאון ר' אברהם אבא רוקבסקי זצ"ל רבה של שכונת אבן ישראל, והגאון ר' מרדכי ליב זק"ש זצ"ל רבה של שכונת זכרון משה. והנה פסקה מתוך הספר, החשובה לענייננו:

"עוד לפני עשרות שנים הדגישו גדולי תורה בירושלים בכאב עמוק, שאילו היו מקיימים כראוי את מסורת תלמידי הגר"א, אילו לא נשכחה ההיסטוריה הגדולה של עליית תלמידי הגר"א ומסירות נפשם; אילו לפחות, לא היו מפרעים לעבודת הבנין של מנהיגות ירושלים ממשכיו המסורת הגר"אית שע"י המוסד העליון של הימים ההם, הועד הכללי כנסת ישראל, – הייתה ארץ ישראל כבר מיושבת כולה יהודים עם הגנהה על יסודות תורה ומצוות. לצערנו ההיסטוריה הגדולה והקדושה הזאת לא רק נשכחה אלא גם הושכחה. פרשה כאובה היא, ולא כאן המקום למגר ולעקור משורשה את זכרון כל הענין של עליית היסוד, היא העליה הראשונה האמיתית, ואת כל המפעלים הכבירים של הישוב הישן בתקופה הישנה" ('מדרש שלמה' עמ' 35).

בחלק השני של הספר, מצורף הקונטרס 'מגילת יוסף' – תמצית מתוך סקירה כללית על דמותו ומפעליו של הבונה והמנהיג, ר' ישעיה ריבלין זצ"ל, בעריכת ר' אליטר דוב וישנצקי ור' יצחק פרנקנטל.

ה. 'משד חכמה' – 'לתולדות ראשית הישוב מחוץ לחומת ירושלים'.

בספר מופיעה ההיסטוריה של היציאה מהחומות, ע"י ר' ישעיה ריבלין זצ"ל וחבריו, כחלק מהשקפת ה'קץ המגולה', וכן סיפורים על חייו ודמותו של ר' ישעיה.

ו. חוברת 'הרב יצחק עזי ריבלין' (ירושלים תשכ"א).

בחוברת זו מסופר על חייו של הגאון ר' יצחק עזי ריבלין זצ"ל, שהיה מגדולי וזקני הת"ח שבירושלים, וכיהן כרבה של שכונת 'זכרון משה'. מגודל גאונותו המיוחדת בתורה, היה נקרא בפי כל: "הש"ס החי".

ר' יצחק עזי היה דורש כנחל שוטף בתורת האתחלתא דגאולה ובמצוות ישוב ארץ בישיבת הגר"א ותלמידיו מייסדי הישוב. בתקופתו נחשב לגדול הבקאים בתורת הגאולה של הגר"א. בשנת תרס"ח הוציא ר' יצחק עזי חוברת בשם 'הציונות הגר"אית', בה הוא מבאר את תורת הגאולה של הגר"א. וכך הוא כותב באותה חוברת: "למדו היטב את 'הציונות הגר"אית', למדו היטב את ההיסטוריה ואת האידיאולוגיה של הגר"א ותלמידיו מייסדי הישוב, למדו היטב את תורת המשיחיות דאתחלתא של שיטת הגר"א ואת מסירות נפשם של תלמידיו בעבודת קיבוץ גלויות ויסוד הישוב בארצנו הקדושה. למדו היטב את כל זאת למען קידוש השם, למען חיוק והרחבת הישוב, למען כבוד תורתנו הקדושה, למען חיוק 'האמונה המשיחית' בלב כל בית ישראל, למדו היטב את כל הפרשה הגדולה והנשגבה הזאת למען קירוב הגאולה השלימה בב"א" (מובא בספר 'מוסד היסוד' עמ' 21). 'הציונות הגר"אית' היוותה את יסוד היסודות של כל יישובנו בקודש, לקיומו, התפתחותו והצלחתו, מכל הבחינות", היה קורא בקול גדול הצי"צ 'מדרש שלמה' עמ' 167, ע"ש המשך דבריו. והוסיף: "אילו לא הושכחה ההיסטוריה הגדולה והקדושה הזאת, אילו לא הושכחה בודן 'הציונות הגר"אית', הייתה ארץ ישראל מיושבת כבר מאחינו בני ישראל על דרך התורה והמצוות" ('מדרש שלמה' עמ' 180). כשיצאה חוברת זו, הוציאו קנאים קיצוניים כרוז איסור נגד החוברת הזאת, בגלל הביטוי המופיע בה: 'ציונות'...

פעם אחת, ביום השנה של פטירת הגר"א בחוה"מ סוכות, דרש הר"צ ריבלין בנוכחות קהל רב בבית הכנסת בשכונת 'זכרון משה'. בדרשתו הוא דיבר על עליית תלמידי

המעוררים

ב. העלמת דמויות 'ציוניות'.

מִן הַרְבּ קוֹק, 'אִישׁ הַגֵּר' (כַּהֲגֵרַת תְּלִמִּידוֹ ר' יִצְחָק הוּטְנֵר זצ"ל) – לֹא מוֹזְכָּר בַּסֵּפֶר וְלוֹ פֶּעַם אַחַת. כֹּל הַבְּקִי בַתּוֹרַת הַרְבּ, יוֹדֵעַ עַד כִּמָּה הוֹשֵׁפֶע מְדַמּוֹתוֹ שֶׁל הַגֵּר"א וְבִית מִדְרָשׁוֹ. הַסִּיפּוּרִים, הַמֵּאֲמָרִים וְהַשִּׁיחּוֹת שֶׁל הַרְבּ עַל הַגֵּר"א (שֶׁכָּבַד הַתּוֹרָמִים בַּסֵּפֶר שׁוֹנִים!) לֹא מוֹפִיעִים בְּסִדְרָה זוֹ, גַּם בְּמִקְוֵמוֹת שַׁחֲסוֹנִים בּוֹלֵט מֵאֹד. כִּךָּ גַם לִגְבֵי הַרְבּ חֲרַל"פ, שֶׁהִיָּה גַם הוּא קָשׁוּר בִּיּוֹתֵר לְבִית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הַגֵּר"א וְתִלְמִידָיו [רֵאָה בְּעִלְוֵי שֵׁבַת הַרְאֵי"ה הַנ"ל] – אֵךְ לֹא זָכָה שִׁיכְתָב שְׁמוֹ בְּסִדְרַת סִפְרִים זוֹ.

הרב אליהו לנדא זצ"ל

אִינֵה ה' לִידֵינוּ, וּבַחֲוֶךְ עֵינֵינוּ בַּסֵּפֶר נִתְקַלַּע עֵינֵינוּ פְּתֹאֵם בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַרְבּ קוֹק, בַּחֲוֶךְ מְקוֹר מְעִינֵיךְ מֵאֹד, כּוֹ לֹא הַצְלִיחָה הַצְנוּזָרָה לְשַׁלּוֹחַ אֶת יָדָה:

בְּפֶרֶק הַנִּקְרָא "לֹא הֵינִיחַ דְּבַר מִתּוֹרַת ה'" [בְּכִרְךָ ג], מֵתִיחַס מִחֲבֵר הַסֵּפֶר לְדַמּוֹתוֹ שֶׁל נִין הַגֵּר"א הַגָּאוֹן ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא זצ"ל. הַמִּחְבֵּר מְבִיא מִסְמָכִים שׁוֹנִים שֶׁפָּרְסַם ר' אֱלִיהוּ, וְכֵן סִיפּוּרִים אֹדוֹת מְפַעֲלֵיו בַּהֲדַפְסַת וְהַפְצַת סִפְרֵי הַגֵּר"א. בְּנוֹסֵף לַכֵּךְ, מְסוּפָּר רַבּוֹת עַל גְּדוּלַת יִשְׂרָאֵל שֶׁסִּיעֵנוּ לוֹ בַּמְּפַעֲלוֹ הַחֹשֵׁב. בֵּין הַדְּמוּיּוֹת הַנּוֹכְרוֹת, מוֹפִיעִים הַגֵּר"ח וְזוֹנְפֶלְד, ר' חַיִּים מְבִרְסֵק, וְעוֹד. לְמַרְבָּה הַפֶּלֶא, שְׁמוֹ שֶׁל מִן הַרְבּ קוֹק – לֹא מוֹפִיעַ, גַּם בְּמִקְוֵמוֹת שַׁחֲסוֹנִים בּוֹלֵט בִּיּוֹתֵר. לְמַרְבָּה הַעוֹבְדָה שֶׁר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא הִיָּה קָשׁוּר מֵאֹד לְמַן הַרְבּ קוֹק, וְיַעֲיֵדוּ עַל כֵּךְ אֲגוּרוֹת רַבּוֹת. לְמַפְעֲלֵיו הַשׁוֹנִים בִּיקֵשׁ ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא אֶת הַסְּכֵמוֹתֵיהֶם וְהַמְלֻצוֹתֵיהֶם שֶׁל הַרְבּ קוֹק וְהַרְבּ חֲרַל"פ. כִּךָּ גַם נִעְזָר בְּהֶם בְּמִקְרִים שׁוֹנִים [רֵאָה בְּאֹרֶךְ 'שֵׁבַת הַרְאֵי"ה' גִּילְיוֹנֹת 70 – 74].

וְהֵנָּה, בְּעַמ' 1267, מוֹפִיעַ צִילוּם מְסַמֵּךְ נָדִיר, שֶׁכָּתַב ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא, וְכוּ 'פִּתְרוֹן לְחִידוֹתוֹ שֶׁל הַגֵּר"א'. בְּמִסְמָךְ זֶה טוֹרַח ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא לְפָרֵשׁ דְּבַר תּוֹרָה שְׁתוּם שֶׁל הַגֵּר"א. בַּחֲוֶךְ הַדְּבָרִים, כּוֹתֵב ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא כֵּךְ: "וְכֹפֵי שֶׁשְׁמַעְתִּי מֵהַגָּאוֹן צִדִּיק וְחֹסֵד הַרְא"י הַכֵּהֵן קוֹק ז"ל רַב רֵאשִׁי וְרֵאשׁוֹן שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ת"ו..." (וּמְבִיא בְּשֵׁמוֹ דְּבַר תּוֹרָה מְעִינֵיךְ). כְּמוֹכֵן שֶׁאֵת הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה, הַמוֹפִיעַ בְּמִסְמָךְ הַנִּדְרִי, לֹא יָכַל הַמִּחְבֵּר לְהַרְשׁוֹת לְעַצְמוֹ לְהַשְׁמִיט, לְמַרְבָּה מְסוֹכְנוֹתוֹ...

מְעִינֵיךְ מֵהַיִּתָּה תְּגוּבְתוֹ שֶׁל ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא, אִילוֹ הִיָּה רֹאֵה כִּיצַד דֶּאֱגוֹ 'לְטַהֵר' אֶת שְׁמוֹ, וְלִהְרַחֵקוֹ מֵהַדְּמוּת שֶׁכֵּה הַעֲרִיץ – הַרְבּ קוֹק. וּבְכַלֵּל, כִּיצַד הִיָּה מֵתִיחַס לְסִדְרָה זוֹ, הַמְּעַלִּימָה בְּשִׁיטְתוֹת אֶת תּוֹרַת הַגָּאוֹלָה שֶׁל הַגֵּר"א כְּפִי שֶׁמִּתְבַּטְּאֵת בַּסֵּפֶר 'קוֹל הַתּוֹרָה'. הֵנָּה עֲדוֹת אוֹתֵנִיט שֶׁל ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא עַל תְּלִמִּידֵי הַגֵּר"א רֵאשִׁי הַעֲדָה בִּירוּשָׁלַיִם:

"בְּמִקְרִים יוֹצֵאִים מִן הַכֹּלל הִיָּה מִתְעַמְקִים לְפַתּוֹר שְׁאֵלוֹת קְשׁוֹת מִחֲוֶךְ 'סוּדוֹת הַגָּאוֹלָה' שֶׁל ר' הַלֵּל מְשַׁקְלוֹב תְּלִמִּיד הַגֵּר"א. כֹּל אֱלֵה הִיָּה לֵהֵם לְעִינֵים בְּדֶרֶךְ עֲבוּדַתם הַגְּדוּלָה שֶׁל קִיבוֹץ גְּלוּיּוֹת וּבְנֵי הַיִּשׁוּב". וְכוּתֵב אַחַד מְקִרְבֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ: "שֶׁאֵרִי ר"א לְנֵדָא דִּיבֵר תְּמִיד בְּצַעַר עֲמוּק עַל כֹּל הַעֲנִינִים הַנִּשְׁגָּבִים הָאֵלֶּה שֶׁהוֹלְכִים וְנִשְׁכַּחִים" [מִחֲוֶךְ הַחֹבֶרֶת 'מוֹסֵד אֶרֶץ עַמ' 10].

סִיפּוּר נוֹסֵף יְסַפֵּר ר' אֱלִיהוּ לְנֵדָא, מִמֵּנוּ נוֹכַל לְקַבֵּל תְּמוּנָה אַחֲרַת מִזוֹ הַמוֹצָגַת בַּסֵּפֶר. בְּרַגְעֵיו הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁל הַגֵּר"א בְּעוֹלָם הַזֶּה, חֹזֵר כְּמָה פְּעַמִּים עַל שְׁלוּשַׁת הַפְּסוּקִים הַבָּאִים, וּבִיקֵשׁ מִתְלִמִּידָיו שֶׁגַּם הֵם יַחְזְרוּ תְּמִיד עֲלֵיהֶם:

א. "וַיְהִי בְּשֶׁלֶם סוֹכָו וּמַעֲנַתוֹ בְּצִיּוֹן" [תְּהִלִּים עח]. וְהוֹסִיף הַגֵּר"א עַל זֶה: סוֹכָה מְצוּוֹתָה תַעֲשֶׂה וְלֹא מִן הַעֲשׂוֹי, אֵף צִיּוֹן כֵּךְ.

ב. "חֲזוּה צִיּוֹן קְרִית מוֹעֲדֵנוּ עֵינֵיךְ תְּרַאֲנָה יִירוּשָׁלַיִם נוּה שְׁאֲנֵךְ" [ישַׁעְיָהוּ לג]. מוֹעֲדֵנוּ הֵינּוּ מוֹעֵד הַגָּאוֹלָה.

ג. "צִיּוֹן הִיא דוֹרֵשׁ אֵין לָהּ", מְכַלֵּל דְּבַעֲיָא דְרִישָׁה, הֵינּוּ צִיּוֹן דוֹרֵשַׁת אֶת הַדְּרִישָׁה [דוֹרֵשׁ 'צִיּוֹן' עַמ' 10].

הַגֵּר"א וְעַל תּוֹרַת הַמְּשִׁיחִיּוֹת דֶּאֱתַחְלָתָא בְּשִׁיטַת הַגֵּר"א וְתִלְמִידָיו מֵיִסְדֵי הַיִּשׁוּב. בְּאֲמַצֵּעַ הַמְּעַמָּד, הַתּוֹרָה קְנֵאִי קִיצוּנֵי אַחַד וְאֹמֵר: "מֵה מְסַפֵּר הַרְבּ, הִיתְכֵן שֶׁהַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ (הַגֵּר"א) הִיָּה צִיּוּנִי?" – וְר' יִצְחָק צְבִי עֵנָה: "כֵּן, כֵּן, הַגֵּר"א הִיָּה צִיּוּנִי, הַרְבּ בַּעַל הַתְּנִיָּא הִיָּה צִיּוּנִי, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן הִיָּה צִיּוּנִי, מִשֶּׁה רַבִּינוּ הִיָּה צִיּוּנִי, הַקְּבָ"ה הוּא צִיּוּנִי כְּכַתּוּב: "כִּי בָחַר ד' בְּצִיּוֹן, אוֹוֵה לְמוֹשֵׁב לוֹ" [יְסוּד הַסֵּדֵר' עַמ' 320]. 'מְדוּשׁ שְׁלֵמָה' עַמ' 180 ע"ש].

כַּשֶּׁהִיָּה עוֹבֵר הַרְי"צ רִיבְלִין עַל פְּנֵי הַשׁוֹרְרוֹת הָאֲרוֹכּוֹת בַּחֲצוֹצוֹת יִירוּשָׁלַיִם, כְּשַׁעֲמָדוֹ בַּחֲוֶךְ לְקַבֵּל חֲצֵי רוּטֵל וְחֲצֵי פַחַחִים – בְּיַמֵּי מַלְחַמַת הָעוֹלָם הָרֵאשׁוֹנָה – אָמַר: "אִילוֹ הִיָּה שׁוֹמְעִים לְקוֹל הַתּוֹרָה שֶׁל ר' הַלֵּל מְשַׁקְלוֹב תְּלִמִּיד הַגֵּר"א, לֹא הִיָּה זְקוּקִים לְעַמּוֹד עֲכָשֵׁיו בַּחֲוֶךְ הַזֶּה".

ספרים ממחברים בני דורנו:

ז. השיבה לירושלים – ד"ר אריה מורגנשטרן.

בַּסֵּפֶר אֹרֶךְ וּמְקִיף זֶה, מְבִיא בֵּין הַיִּתֵר צִיטוּטִים מִחֲוֶךְ כְּתִיבָהּ שֶׁל תְּלִמִּידֵי הַגֵּר"א, בְּדַבְרֵי קְבִיעַת תְּקוּפַתם כְּדוֹר ה'קִי הַמְּגוּלָה וְ'אֲתַחְלָתָא דְּגָאוֹלָה'. כִּךָּ לְמַשֵּׁל מוֹבָא מְכַתֵּב שֶׁכָּתַב מְנַהֵיג הַכּוֹלֵל הַפְּרוּשִׁי בִירוּשָׁלַיִם (בְּשֵׁנַת תְּק"ף) רַמ"מ מְשַׁקְלוֹב, ר' שְׁלֵמָה זְלַמֵּן שְׁפִירָא וְר' יִצְחָק מְקוּבָנָה אֶל קְהִילַת אֲמִשְׁטֶרְדֵם. בְּמִכְתָּבֵם הֵם קוֹבְעִים בְּאֹפֶן חַד מְשַׁמְעֵי כִי פְעִילוֹתם בִּירוּשָׁלַיִם הִיא אֲתַחְלָתָא דְּגָאוֹלָה:

"וּבִנְדוּן הַחֲרוּבָה בְּפִרְטָא אֲשֶׁר הֵינּוּ מוֹכְרָחִים לְהַכְנִיס גּוֹפִינוּ וּמֵאֹדֵינוּ לְפִדוּתָה מִיַּד זָרִים, כִּי ב"ה כֵּךְ עֲלַתָּה בִּימֵינוּ אֲתַחְלָתָא דְּגָאוֹלָה".

אֶת הַגְּדֵרַת הַתְּקוּפָה כִּ'אֲתַחְלָתָא דְּגָאוֹלָה' אֲנוּ מוֹצֵאִים שׁוֹב בְּמִכְתָּב נוֹסֵף (הַמוֹבָא גַם הוּא בַּסֵּפֶר) מִשֵּׁנַת תְּקִצ"ו, כְּאֲשֶׁר זָכָו הַפְּרוּשִׁים לְקַבֵּל מִמוֹחַמֵד עַלֵי שְׁלִיט מְצָרִים אֶת הַפִּירְמָאן הַמִּיּוֹחַל לְבִנְיָן הַחֲרוּבָה. בְּהַצְלַחְתָּם זוֹ רָאוּ אֶת אוֹת וְסִימָן הַלְּעִינּוֹת שְׁמִימִית: "רֵאִינוּ כִי בָחַר ה' עוֹד בְּצִיּוֹן, כִּי מִי שֶׁמַּע כְּזֹאת אוֹ מִי רֵאָה כֹּאֵלָה [...] לִיהוּדִים הִיָּתָה אֹוֶרָה וְשִׁמְחָה [...] כִּי לוֹלָא ה' חִפֵּץ בְּנוֹ לֹא הֵרָאֵנוּ אֶת כֹּל אֱלֵה, לְהַבִּיאֵנוּ אֶל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנְּחִלָה סִימָנָא מִלְּתָא הִיא אֲתַחְלָתָא דְּגָאוֹלָה [...] כִּי עַתָּה לְחַנְּנָה לְרַצוֹת אֲבִנָּה וְאֵת עֲפָרָה יַחוּנְנָה, וּבַהֲתַעֲרוּתָא דְּלַתָּא תְּלִיא מִלְּתָא לְעוֹרֵר הַתַּעֲרוּתָא דְּלַעֲיָלָא לְבִנּוֹת הַנְּהַרְסוֹת [...] בְּנֵה ה' צִיּוֹן נַחֵם חֲרוּבֹתֶיהָ" [הַשִּׁיבָה לְיִירוּשָׁלַיִם' עַמ' 26, 28, 209, 326].

ח. 'עולם נסתר בממדי הזמן' – ד"ר רפאל שוחט.

סֵפֶר זֶה, פְּרִיֵו שֶׁל מַחְקֵר מְקִיף, מְנַתַּח אֶת תּוֹרַת הַגָּאוֹלָה שֶׁל הַגֵּר"א לְפִרְטִיָּה. הַמִּחְבֵּר דֵּן בִּיחֲסוֹ שֶׁל הַגֵּר"א לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּדַרְכּוֹ בַּתּוֹרַת הַקְּבָלָה, בְּעִלְיַת תְּלִמִּידָיו אֲרַצָּה, בַּסֵּפֶר קוֹל הַתּוֹרָה וּבַהֲשַׁפְעַת הַגֵּר"א עַל גְּדוּלַת יִשְׂרָאֵל בַּתְּקוּפָה שְׁלֵאֲחֵרִיו. הַסֵּפֶר מְבוֹסֵס עַל חִיבּוּרֵיהֶם שֶׁל הַגֵּר"א וְשֶׁל תְּלִמִּידָיו בְּנִגְלָה וּבִסְתֵר וְעַל הַיְכָרוֹת מְעַמִּיקָה עִם הַמַּחְקֵרִים שֶׁעֲסָקוּ בְּנוֹשְׂאִים אֱלֵה עַד כַּה. סֵפֶר זֶה, פְּרִי מַחְקֵר שֶׁל עֲשָׂרִים שָׁנָה, מְקִיף אֶת כֹּל סִפְרֵי הַגֵּר"א בְּדַפּוֹס וּבְכַתְבֵי יָד, בַּתּוֹרַת הַנְּגִלָה וּבַתּוֹרַת הַנְּסִתֵר.

הספרים המצונזרים

לְעוֹמַת סִפְרִים אֵלוֹ, הַמְּגִישִׁים לְנוֹ אֶת הַתּוֹרָה וְהִיסְטוֹרִיָּה כְּפִי שֶׁהֵם, לְלֹא צְנוּזָר וְהַעֲלָמָה, יִשְׁנֵם סִפְרִים הַנְּגוּעִים בְּמַחְלַת הַצְנוּזָרָה, וְנוֹכִיזֵי אוֹתָם בְּקַצְרָה, לִידַע וְלַהֲדוּיעַ כִּיצַד לַהֲתִיחַס אֱלִיהֶם בְּצוּרָה הַרְאִיָּה:

ספר 'הגאון' – ג' חלקים.

הַסֵּפֶר כְּשֶׁלְעַצְמוֹ יִפָּה מֵאֹד, וְהוּא נִעֲשֶׂה בַהֲשַׁקְעָה רַבָּה. מוֹבָאִים כּוֹ אֲלִפֵי תְּמוּנוֹת, מְסַמְכִים, כְּתָבִי יָד וּמְקוּרוֹת וְכוּ', וּמְגִיעַ יִישֵׁר כַּח גְּדוֹל לְמַחְבְּרוֹ עַל כֵּךְ. גַּם הַצּוּרָה שֶׁל הַסֵּפֶר מְרַשִּׁימָה וּמְכוּבָדָת, כִּיֵּאָה לְדַמּוֹת שֶׁל רַבְּנּוֹ הַגֵּר"א מֵאֹרֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

אֵךְ לְצַעֲרֵנוּ, יָד הַצְנוּזָרָה הַצְּלִיחָה לְחֲרוֹת גַּם לְסִפְרָה זֶה, וְלַהֲכַנִּיס כּוֹ שִׁיבוּשִׁים נוֹרָאִים, בַּהֲפִיכַת דְּמוּתוֹ שֶׁל מְעוֹרֵר הַגָּאוֹלָה, – לְדַמּוֹת חֲרָדִית טִיפּוּסִית מִן הַשׁוֹרָה... זֶה מִתְּפַרֵט לְשֵׁנֵי צִדֵּים:

א. הפיכת ה'גר"א' ל'חרדי'.

הַהֲתִיחַסוֹת הַיְחִידָה לְסִפְרָה 'קוֹל הַתּוֹרָה' וְלִכֹּל תּוֹרַת הַגָּאוֹלָה שֶׁל הַגֵּר"א, מְצַטְמַצְמַת לְכַדֵי מִשְׁפַּח אַחַד (לְעוֹמַת הַנֶּפֶס שְׁתּוֹפְסִים כֹּל הַסִּיפּוּרִים הָאֲחֵרִים הַגּוֹדְרִים אֶת שְׁלוּשַׁת הַכְּרִכִּים). יֵשׁ פֶּה בְּעִיָּה חֲמוּרָה בְּאִיזוֹן הַתְּחוּמִים בְּהֵם עֶסֶק הַגֵּר"א. סוּגִיּוֹת שֶׁתּוֹפְסוּ מְקוֹם חֲשׁוֹב בִּיּוֹתֵר אֲצֵל הַגֵּר"א – זֹכִים לַהֲתִיחַסוֹת מוֹעֲטַת בְּשִׁלוּשַׁת הַכְּרִכִּים, וְכֵן לְהַפְּךָ.

נוֹשְׂאִים רַבִּים בְּהֵם חִידֵשׁ הַגֵּר"א עַל פְּנֵי הַדּוֹרוֹת הַקְּדוּמִים, וְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ מְקוּרִית מְשֵׁלוֹ (וְכֹל כֵּךְ לֹא 'חֲרָדִית', בְּמוֹבָנָה הַשְּׂכִיחַ), מְטוּשְׁטֵשִׁים בְּמִכּוּוֹן. כִּךָּ לְמַשֵּׁל הַנוֹשְׂאִים הַבָּאִים: יִשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַתַּעֲרוּרוֹת הַגָּאוֹלָה, עִסוּק בַּחֲכֻמוֹת חוֹל, לִימּוּד קְבָלָה – מְטוּשְׁטֵשִׁים לְגַמְרֵי. לְאֹרֶךְ הַסֵּפֶר בּוֹלְטִים מְאֹמְצֵי הַמִּחְבֵּר, לְהַשׁוֹת אֶת הַגֵּר"א לְדַמּוֹתוֹ שֶׁל ה'חֲזוֹן אִישׁ' (שְׁמוּזְכָּר הַכִּי הַרְבֵּה בְּעֵלְמִים בַּסֵּפֶר, מְלַבֵּד מְקוּרְבֵי הַגֵּר"א וְכַדוֹ) וְגְדוּלַת הַצִּיּוּר הַחֲרָדִי בִּימֵינוּ.

מִשְׁפַּחַת רִיבְלִין (וּבַתּוֹכָהּ ר' הַלֵּל רִיבְלִין בַּעַל 'קוֹל הַתּוֹרָה') שֶׁהִיָּתָה כֹּל כֵּךְ קְשׁוּרָה לְשֶׁאֵר בְּשׁוּם הַגֵּר"א, וְהוֹמּוּנֵי הַסִּיפּוּרִים וְהַמְסוּרוֹת עַל כֵּךְ, כְּמַעַט וְלֹא מוֹזְכָּרִים בַּסֵּפֶר. מִסְתַּבֵּר, שֶׁזֶה בְּעַקְבוֹת זִיקְתָּם לְהַשְׁקַפַּת 'אֲתַחְלָתָא דְּגָאוֹלָה' שֶׁאִינָה מוֹזְכָּרַת כֹּלל בַּסֵּפֶר וְלוֹ בְּרַמְזוֹ דַּק. אֲפֹשֶׁר לְהַאֲרִיךְ הַרְבֵּה עַל כֵּךְ, אֵךְ אֵין כֹּאֵן הַמְקוֹם. אוֹלֵי גַם אֵין צוֹרֵךְ בַּכֵּךְ, מִשׁוּם שֶׁהַעֲרִיכָה הַמְּכוּנוֹת נוֹשְׁבַת מְכַל פְּרִקֵי וְנוֹשְׂאֵי הַסֵּפֶר.

דמות למופת

אֲבִיו שֶׁל מִן הַרְבּ קוֹק, הִיָּה ר' שְׁלֵמָה זְלַמֵּן הַכֵּהֵן קוֹק זצ"ל. הוּא הַסְּתוּבֵב בְּעִיּוּרֵי רַבּוֹת בְּרַחְבֵי הָעוֹלָם, מִתּוֹקֵף תְּפִקִּידוֹ כַּשֵּׁד"ר (שְׁלוּחָא דְּרַבְּנֵי) שֶׁל יְשִׁיבַת "עֵץ חַיִּים". בְּאַחַת מֵהַעֲיִירוֹת שְׁבִיקָר, זָכָה לְהַתְּאָרַח אֲצֵל אַחַד מֵהַת"ח שְׁבַעֲיָרָה. ר' שְׁלֵמָה זְלַמֵּן הַתְּרַשֵּׁם מֵאֹד מְשַׁקִּידוֹ, יִרְאָתוֹ וְהַנְּהַגּוּתוֹ שֶׁל הַבֵּן הַיְחִידִי שֶׁל הַמְּאָרָה, וְכַשְׁחֹר לְבִיתוֹ – סִיפֵר עַל כֵּךְ לְבָנָיו הַצְּעִירִים. מֵאֵז וְחֵלָּה, בְּכֹל עַתָּה כַּשְׂרַצָּה לְלַמְדֵם מוֹסֵר, אָמַר לָהֶם שְׂרָאוֹי לָהֶם לְהַתְּנַהֵג כְּמוֹ אוֹתוֹ נַעַר מִיּוּדָה.

מי היה אותו נער מיוחד?

את התשובות ניתן לשלוח למערכת העלון. בין הפותרים נכונה יוגרל פרס.

חדשות ועידכונים

חדש במדף

פסיכולוגיה של מעלה – תורת הנפש של הרב קוק.

304 עמודים המכילים עולם נפשי ישר הנובע מעומק הנשמה ע"פ כתביו ורוחו של הרב קוק זצ"ל. מבואר וערוך ע"י הרב יובל פרוינד, בהוצאת 'ראש יהודי'.
הספר יצא לזכרו של אביחי לוי הי"ד.
להזמנות: 052-5665005.

חשיפה:

**מייסד 'בית יעקב' –
בוגר ישיבת מרכז הרב**

**בספר החדש 'בית הלל' שיצא לאחרונה, על דמותו של הרב הלל ליברמן זצ"ל, מייסד 'בית יעקב' בארץ, מופיעים פרטים מעניינים על קשריו עם מרן הרב קוק והרב חרל"פ, ועל תקופת לימודיו בישיבת 'מרכז הרב'.
נביא כאן כמה קטעים מעניינים מתוך הספר:**

"לאחר תקופה קצרה של לימוד בישיבת 'תורת חיים', החליט הלל הצעיר לפנות למקום חדש. התחנה הבאה הייתה די ברורה.

רגש הכרת הטוב הפנה אותו אל ישיבת 'מרכז הרב', בראשות הראי"ה קוק זצ"ל, בה למדו בני ישיבות רבים מפולין. הישיבה, שנטלה עליה את האחריות בפני השלטונות לדאוג לבחור הלל בארץ (כמו גם לרבים מבני הישיבות בחו"ל), ובזכותה למעשה זכה בסרטיפיקט, הייתה עתה המקום הטבעי אליו ביקש להגיע. גם התמיכה שהוענקה בישיבת 'מרכז הרב', ארבע לירות לחודש, היה בה כדי להבטיח פרנסה מרווחת יותר, והלל הצעיר, שהדאגה להוריו הייתה בראש מעייניו, חש כי יהיה זה מן הראוי לפנות ללמוד במקום החדש. [...]

אך כלל לא פשוט היה להתקבל לישיבה החדשה! "התלמיד הבא להתקבל", כתב הרב קוק, "צריך להיות מצויין במידותיו התרומיות, בקי לפחות בסדר גמרא אחד, ומוכשר להיות נושא ונותן בחקר ההלכה בשכל ישר. ואין צריך לומר שהוא צריך לדעת את התנ"ך, ידיעה יסודית כללית ותוכן כל ספר ופרטי פרקיו...".

הלל, הצעיר בן העשרים – פנה להיבחן אצל הרב יצחק לוי, שעמד מיד על טיבו ושלח אותו לבחינה נוספת אצל הרב יעקב משה חרל"פ, מראשי הישיבה.

בלב הומה התדפק על דלת מעונו של הרב חרל"פ בשכונת שערי חסד הירושלמית. "הרב לוי שלח אותי כדי להיבחן", אמר בשקט.

"נו... אמור משהו..." פנה אליו הרב חרל"פ בחיבה.
ר' הלל החל בדבריו, אלא שבעבור דקתיים נכנסו לקרוא לרב חרל"פ

לתפילת מנחה גדולה. כיוון שכך, נטל הרב חרל"פ את עטו ורשם את החלטתו על פתק, אותה הכניס למעטפה גדולה והגיש לבחור. המעטפה לא הייתה סגורה, וגם שום איסור לא הוטל עליו לקרוא – והלל הצעיר פתח את המכתב הגורלי.

"ראוי להתקבל. הקטן יעקב משה חרל"פ" – כך נכתב בפתק, שפתח בפניו את שערי הישיבה, בה עשה חיל קרוב לעשר שנים.

עשרות שנים לאחר מכן, הכיר הרב ליברמן טובה לרב חרל"פ על תמיכתו, היה זה כאשר אחת מנינותיו ביקשה את עזרתו בתחום מסויים. הרב ליברמן יצא מגדרו כדי לסייע לה, והסביר לבנו:

"הוא גידל אותי... אני חש שלולי הוא – לא הייתי מגיע לשום דבר... את חיי אני חב לו...".

בלב רוגש הופיע התלמיד הראשון החדש ביום ראשון בבוקר בישיבה ההומה, ונוכח לראות כי המקומות כולם תפוסים. הוא סרק את אולם הישיבה, מחפש לעצמו מקום, כשלתפע גילה כיסא אחד פנוי. הוא מיהר להתיישב עליו, שמח ב"מצויאה הכשרה", שאיש לא העיר כי שייכת היא לאחר.

והנה, נכנס ראש הישיבה, הראי"ה קוק, לאולם. הוא הביט כה וכה ומשראה כי כסאו תפוס על ידי תלמיד חדש, הבולט במלבושו החסידי, פנה לחפש כיסא אחר. משהבחין בכך הצעיר, מיהר לקום ממקומו, אלא שהרב קוק הניח ידו על כתפו וציווה עליו: "הישאר במקומך!" לאחר שהביא מאי שם כיסא נוסף, הציב אותו בסמוך למקומו הקודם וכך מצא עצמו הבחור קרוב במיוחד לראש הישיבה, שברבות הימים חיבבו עד מאוד.

[...] לימים סח ר' הלל: "רבי אהרן מטעפליק – גאון וצדיק, היה מוסר שיעורים בכל יום. הרב קוק היה גאון אדיר, אך בשל עיסוקיו הרבים מסר שיעור אחת לשבוע. לשיעוריו היו מגיעים גדולי תורה רבים".

אגב, בנו של הרב קוק, הרב צבי יהודה, התבטא פעם ואמר, שכל מי שנגע בידית דלתו של אביו, זכה להצלחה, וכדוגמא הביא את ר' הלל ליברמן!

[...] בצד לימודיו נטל על עצמו תפקיד נוסף: ממונה על אוצר הספרים של הישיבה".

במשך השנים שלאחר נישואיו, (שנערכו בערב שבת נחמו תר"ץ), הוסיף ר' הלל לשקוד על התורה בכולל של ישיבת 'מרכז הרב'.

בספר מופיעות שתי תמונות בהם נראים תלמידי הישיבה משנת תרפ"ט. בין התלמידים מופיעה דמותו של ר' הלל ליברמן.

צילום של מכתב הסמיכה שקיבל ר' הלל באותה תקופה מר' שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל, 'הרב מטעפליק', שהיה ממקורבי מרן הרב קוק, מובא בספר, וכך כתוב בו:

"[...] כאשר בא לפני הבחור הנעלה הרב ר' הלל ברי' משה לברמן שליט"א הלומד בישיבת מרן הראשון לארץ ישראל הנקראת מרכז הרב [...] ראוי הוא לסומכו בסמיכה [...] יראתו קודמת לחכמתו, וכל מידות ישרות [...] שמשון אהרן פולונסקי".

יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הראי"ה
קוק זצ"ל ♦ שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל:
reiyvaa@gmail.com או להתקשר: 0546573528 ♦ ניתן לקבל את העלון במייל מדי חודש
עיצוב גרפי: דוד שטיין 054-9792771